

Nr 84.

Av herr **Forssman**, om ändring av § 1 i de av Kungl. Maj:t i proposition nr 10 föreslagna allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående.

I Kungl. Maj:ts nådiga proposition (nr 10) den 18 januari 1918 ang. krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst föreslås i § 1 av de allmänna grunderna för krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående, att krigstidstillägg må utgå å bl. a. stadgat minimibelopp av uppbördsprovision vid telegrafverket.

Det sålunda föreslagna stadgandet, att telegrafverkets provisionsberättigade personal skall äga uppbära krigstidstillägg allenast å det fastställda minimibeloppet av uppbördsprovision, har i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag i den till föregående års riksdag avlätna nådiga propositionen ang. krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 varit gällande beträffande det under år 1917 utgående krigstidstillägget.

I en inom denna kammare väckt motion (nr 114) yrkade jag sådan ändring av bestämmelserna i nu ifrågavarande del, att krigstidstillägg finge utgå å hela den vederbörande tjänstemän tillkommande uppbördsprovisionen. Genom ett bifall till den av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelsen skulle nämligen det oegentliga förhållandet inträffa, att under det alla andra statens befattningshavare skulle få beräkna krigstidstillägg å fulla beloppet av såväl lön som tjänstgöringspenningar, skulle telegrafverkets stationsföreståndare, för vilka tjänstgöringspenningarna ersatts med uppbördsprovision, icke få beräkna krigstidstillägg på annat än en för de flestas vidkommande mycket obetydlig del av sin uppbördsprovision nämligen 450 kr. Något skäl varför telegrafverkets stationsföreståndare och, såsom i motionen framhölls, just de lägst avlönade bland dem skulle försättas i en ogynnsammare ställning än *alla* andra statens tjänstemän förelåg enligt min uppfattning icke.

Ifrågavarande motion blev emellertid avstyrkt av det för behandlingen

av frågan om krigstidstillägg och krigstidshjälp tillsatta särskilda utskottet samt i enlighet med utskottets hemställan av riksdagen avslagen.

Såsom huvudsakligt skäl för sitt avslagsyrkande anförde utskottet, att uppbördsprovisionen, under de år denna avlöningsform funnits, väsentligt ökats samt att vederbörande tjänstemän genom uppbördsprovisionens, av kriget delvis föranledda, stegring erhållit en förmån, som väsentligt motvägde behovet av krigstidstillägg. Vid den i riksdagen i ämnet förda debatten framfördes vidare såsom skäl för avslagsyrkande, att uppbördsprovisionen närmast vore att anse såsom sportelinkomst samt att därför, i enlighet med de ledande principerna för krigstidstilläggs beräkning, krigstidstillägg icke borde utgå å denna del av avlöningen. Från annat håll framhölls, att möjlighet visserligen föreläge att en orättvisa blivit begången mot telegrafverkets provisionsberättigade tjänstemän, vilken orättvisa emellertid i så fall kunde till ett kommande år avhjälpas.

Enligt vad jag erfarit har ock telegrafstyrelsen i skrivelse till statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet den 9 oktober 1917 med skärpa framhållit, att den undantagsställning, vari telegrafverkets provisionsavlönade personal sålunda försatts, innebär ett orättvist missgynnande av denna personal. I samma skrivelse har telegrafstyrelsen även utförligt bemött de mot bifall till min motion anförda skälen. Vad telegrafstyrelsen i denna skrivelse anført har likväl icke vunnit beaktande vid utarbetandet av Kungl. Maj:ts nu föreliggande nådiga proposition. Då emellertid vad telegrafstyrelsen i omhandlade skrivelse anført synes mig vara fullt övertygande och ytterligare befast mig i min åsikt, att den föreslagna beräkningsgrunden för de provisionsavlönade telegraftjänstemännens krigstidstillägg icke är med rättvisa och billighet överensstämmande, har jag ansett mig ånyo böra påyrka ändring av densamma.

Vad först angår invändningen, att uppbördsprovisionen skulle vara att anse såsom sportelinkomst, framgår tydligt av telegrafstyrelsens skrivelse, att så ingalunda är fallet, utan att uppbördsprovisionen måste anses såsom tjänstgöringspenningar. Till sitt belopp är nämligen uppbördsprovisionen så avvägd, att för jämnställda tjänstemän med samma lön tjänstgöringspenningar och uppbördsprovision ungefärligen uppväga varandra. Vid förflyttning från befattning med fast avlöning till befattning med uppbördsprovision eller tvärtom undergår därför själva lönen icke någon rubbning på grund av förflyttningen. Däremot utbytes utan vidare i ena fallet tjänstgöringspenningarna mot uppbördsprovision samt i andra fallet uppbördsprovisionen mot de tjänstgöringspenningar, som

enligt den fasta avlöningsskalan äro förenade med den tjänstemannen tillkommande lönen. Enligt min mening skulle det under sådana förhållanden vara riktigt att medgiva krigstidstillägg enbart å minimiprovisionen blott för så vitt det förhållit sig så, att minimiprovisionen motsvarat de normala tjänstgöringspenningarna för vederbörande tjänsteman. Så är emellertid ingalunda fallet. Minimiprovisionen 450 kr. har nämligen fastställts endast med tanke på att tillförsäkra skälig inkomst åt föreståndarna för de allra minsta stationerna och motsvarar ej på långt när de tjänstgöringspenningar, som de kvinnliga kommissarierna av femte och sjätte lönegraden skolat åtnjuta, om de haft avlöning i denna form. Ej heller förhåller det sig så som det vid 1917 års riksdag tillsatta särskilda utskottet gjort gällande, att uppbördsprovisionen numera vuxit i sådan grad, att tjänstemännen genom provisionens ökning erhållit kompensation för krigstidstillägget. Visserligen har totalsiffran för den utbetalade provisionsersättningen stigit under de tio år denna avlöningsform använts, men denna ökning i provision faller synnerligen ojämnt och är till sin huvudsakliga del koncentrerad på ett mindre antal stationer, som tillväxt mer än vanligt raskt. Den snabba tillväxten av dessa stationer har emellertid medfört, att de måst höjas i klass, och en sådan höjning av stationens klass måste givetvis draga med sig en förhöjning av föreståndarens avlöning vare sig nu denna utgår i form av uppbördsprovision eller fast avlöning. Den förhöjda avlöningen åt föreståndarna för dessa stationer kan därför under inga förhållanden anses såsom kompensation för krigstidstillägg. Dessutom är härvid att märka att, efter vad telegrafstyrelsen upplyser, med hänsyn tagen till uppbördens beräknade stegring, ålderstilläggen åt de provisionsavlönade tjänstemännen satts till väsentligt lägre belopp än för tjänstemän med fast avlöning, och att sålunda den ökade uppbördsprovisionen delvis är att anse såsom ålderstillägg. Särskilt gäller detta de manliga kommissarierna av andra, tredje och fjärde lönegraden, med löner mellan 2 och 3,000 kronor. För dessa är ålderstilläggens storlek bestämd till 200 kronor, medan däremot för tjänstemän med samma lön å den fasta avlöningsskalan varje ålderstillägg utgör 400 kronor. Ålderstilläggspanneroden för såväl kommissarierna som de med dem jämförliga tjänstemännen med fast avlöning är 3 år. För varje treårsperiod uppbär sålunda den provisionsavlönade tjänstemannen 200 kronor mindre i fast avlöningsförhöjning än en icke provisionsavlönad tjänsteman. En undersökning rörande uppbördsprovisionens stegring under treårsperioden 1914—1916 visar, att under denna treårsperiod uppbördsprovisionen i genomsnitt stigit:

för kommissarierna av 2:dra lönegraden med 236 kronor					
» » » 3:dje » » 288 » samt					
» » » 4:de » » 191 »					

De olika kategorierna av kommissarier ha sålunda i sammanlagd avlöningsförhöjning erhållit, kommissarierna av andra och tredje lönegraden 36 respektive 88 kronor mera och kommissarierna av fjärde lönegraden 9 kronor mindre än den avlöningsförhöjning, som under samma treårsperiod tillkommit tjänstemän i motsvarande löneklasser å den fasta avlöningsskalan. Den förlust, som vållats kommissarierna därigenom att de ej fått beräkna krigstidstillägg å hela sin uppbörsprovision, har för de olika gradera utgjort i medeltal respektive 273, 224 och 165 kronor.

Med den högre procentsats, som i år föreslagits, kommer skillnaden att bliva ännu mycket större.

Jag förbiser ingalunda, att mot detta resonemang den invändningen kan göras, att ökningen i uppbörsprovision kommer jämväl en ny innehavare av vederbörande befattning tillgodo, vilken ej är berättigad till några ålderstillägg, och att sålunda den ökade uppbörsprovisionen verkligen till dels har karaktären av avlöningsförhöjning. Det skulle kunna tänkas, att denna s. a. s. ackumulerade ökning i uppbörsprovisionen skulle hava berett den av utskottet förutsatta kompensationen för krigstidstillägg. Telegrafstyrelsen påvisar emellertid i sin skrivelse att så icke är fallet. För att belysa detta har telegrafstyrelsen anställt en jämförelse mellan å ena sidan de tjänstgöringspenningar de provisionsavlönade tjänstemännen skolat uppbara, om de åtnjutit denna form av avlöning, och å andra sidan den uppbörsprovision samma tjänstemän faktiskt uppbara. Då tjänstgöringspenningarna alltid stå i ett visst förhållande till lönen, har det icke mött någon svårighet att exakt fastslå, till vilket belopp tjänstgöringspenningarna bort uppgå för varje särskild grupp av tjänstemännen. Den av telegrafstyrelsen anställda jämförelsen sammanfattas i följande tablå.

Tjänstegrad	Beräknade tjänstgöringspenningar enligt ovan införda tablå.		Verkliga uppbörsprovisionen under år 1916.		
	Högst	Lägst	Högst	Lägst	Medeltal
Kommissarie I	2.533	2.000	4.057	2.311	3.178
» II	2.266	1.733	2.739	1.783	2.273
» III	2.000	1.400	2.196	1.716	1.944
» IV	1.866	1.200	1.812	1.235	1.534
» V	900	350	1.763	1.066	1.413
» VI	600	350	1.373	540	1.008
» VII	450	350	599	450	499

Av de i denna tablå angivna tjänstegraderna utgöras graderna I—IV av manliga samt återstoden av kvinnliga tjänstemän.

Betraktar man, framhåller telegrafstyrelsen, siffrorna för de manliga tjänstemannagrupperna framgår omedelbart, att provisionen icke i någon avsevärdare grad överstiger de tjänstgöringspenningar befattningshavare med samma lön enligt den fasta avlöningsskalan skolat uppbära. För kommissarierna av 4:de lönegraden är uppbördsprovisionen till och med i vissa fall lägre än det belopp tjänstgöringspenningarna skolat uppgå till. Beträffande särskilt kommissarierna av 1:sta men även till någon del kommissarierna av 2:dra lönegraden är att märka, att de höga maximisiffrorna för uppbördsprovisionen uppkomma därigenom, att vissa stationer avsevärt höja sig över genomsnittsnivån med avseende på uppbörd. Dessa stationers höga uppbördsprovision bidrager givetvis ock att höja medeltalet av uppbördsprovision för hela gruppen. Vid bedömandet av siffrorna för kommissarierna av 1:sta och 2:dra lönegraderna bör man dessutom taga i betraktande, att tjänstemännen inom dessa grader i allmänhet hava så lång tjänstetid bakom sig, att flertalet nått högsta löneskalan inom sin grad, varför jämförelsen rätteligen bör göras mellan å ena sidan högsta beloppet av tjänstgöringspenningar och å andra sidan medeltalet av uppbördsprovision inom graden.

Vad angår de kvinnliga kommissarierna av 5:te—7:de lönegraden, vill det måhända vid första påseendet förefalla, som om uppbördsprovisionen vore synnerligen hög i förhållande till de tjänstgöringspenningar, som uppbäras av tjänstemän med motsvarande lön enligt den fasta avlöningsskalan. Härvid är emellertid att märka, att de kvinnliga kommissarierna utom den egentliga avlöningen äga rätt till fri bostad eller däremot svarande kontant ersättning. Denna förmån tillhör lönen, och de beräknade tjänstgöringspenningarna borde därför i motsvarande mån höjas. Vidare bör bemärkas, framhåller styrelsen, att de kvinnliga kommissariernas fasta avlöning fastställts förhållandevis låg just med tanke på att uppbördsprovisionen är jämförelsevis stor. Att så är förhållandet, torde till fullo framgå därav, att den kategori av kvinnliga tjänstemän, ur vilkas led de kvinnliga kommissarierna rekryteras nämligen telegrafisterna, hava en slutlön av 1,500 kronor, således en slutlön, som överstiger slutlönen för kommissarierna av 7:de lönegraden, sammanfaller med slutlönen för kommissarierna av 6:te lönegraden samt allenast med 300 kronor understiger slutlönen för kommissarierna av 5:te eller högsta kvinnliga lönegraden. Givet är, att om icke uppbördsprovisionen funnits, utan kommissariernas avlöning

skolat inpassas i den fasta avlöningsskalan, lönerna för den måst sättas så, att slutlönen i intet fall kommit att understiga och för den högsta kommissariegraden kommit att i väsentligt högre grad än nu överstiga telegrafisternas slutlön. Beträffande såväl manliga som kvinnliga kommissarier måste slutligen vid jämförelsen ihåggkommas, att de å dyrort stationerade tjänstemännen med fast avlöning hava dyrortstillägg med 10 eller 15 % å hela sin avlöning såväl lön som tjänstgöringspenningar, medan däremot å sådan ort stationerad provisionsavlönad tjänsteman icke har något dyrortstillägg å vare sig den fasta lönen eller uppborädsprovisionen.

Med undantag för ett ringa fåtal av de högst avlönade befattningshavarna inom några av kommissariegrupperna kan man sålunda om samtliga provisionsavlönade befattningshavare säga, att de icke åtnjuta högre avlöning än den, som tillkommer andra befattningshavare inom såväl telegrafverket som andra verk, vilka med avseende på ålder och tjänsteställning kunna anses med dem jämförbara. Under sådana förhållanden kan det omöjligt anses vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att de, enbart på grund av den själva sakfrågan ovidkommande omständigheten att tjänstgöringspenningarna för dem äro ersatta med provision, måste vidkännas en så väsentlig reduktion av krigstidstillägget, som år 1917 varit fallet.

För att emellertid undvika, att en tjänsteman med särskild hög uppborädsprovision skulle ytterligare gynnas genom att få beräkna krigstidstillägg å hela denna uppborädsprovision, har telegrafstyrelsen tänkt sig den lösningen, att krigstidstillägg skulle få beräknas allenast å visst fixt belopp av uppborädsprovisionen, så beräknat, att detsamma motsvarar de tjänstgöringspenningar, som skolat utgå, om avlöning åtnjutits i denna form. Härvidlag kunde antingen förfaras så, att för varje kommissariegrad fastställdes ett visst, för alla tjänstemän inom graden lika belopp av uppborädsprovision, å vilket krigstidstillägg finge beräknas, eller ock så, att varje tjänsteman förklarades berättigad uppbara krigstidstillägg å den honom tillkommande uppborädsprovisionen, dock med den begränsning uppåt, att krigstidstillägg ej finge beräknas å större del av uppborädsprovisionen än som motsvarar de tjänstgöringspenningar, som enligt den fasta avlöningsskalan skolat vara förenade med hans lön samt med den begränsning nedåt att krigstidstillägg icke skulle beräknas å lägre belopp än minimiprovisionen, 450 kronor. Den sistnämnda lösningen har synts telegrafstyrelsen, såsom varande den rättvisaste och mest överensstämmande med eljest tillämpade principer för krigstidstilläggets beräkning, vara den,

som borde föredragas, och borde därvid, för underlättande av krigstidstilläggs uträknande i förväg, till grund för detsamma beräkande bära läggas de belopp, varmed uppbördsprovisionen utgått under närmast tilländalupna kalenderår.

Då, såsom jag redan framhållit, de av telegrafstyrelsen anförda synpunkterna och skälen syntes mig i allo beaktansvärda och giltiga, får jag hemställa,

att riksdagen måtte för sin del besluta, att sista raden i § 1 i de av Kungl. Maj:t uti förevarande proposition angivna allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående skall lyda sålunda: »uppbördsprovision vid telegrafverket under år 1917, dock *högst* å så stort belopp av uppbördsprovisionen, som svarar mot de tjänstgöringspenningar vederbörande tjänsteman skolat uppbära, om han i enlighet med härför i gällande avlöningsreglemente givna bestämmelser överförts till den mot hans lön svarande avlöningsklassen å avlöningsskalan för icke provisionsavlönade tjänstemän, samt *lägst* å stadgat minimibelopp av uppbördsprovision.»

Stockholm den 26 januari 1918.

P. A. Forssman.